

*Теперичькі вам уповім, йик було направду
з totими мудрагелеми. Чісту правду му казати.*

Бо икий бих мав інтерес, аби туманити?

Перший мудрагель називавси в книжсках

Талес, але направду називавси вин

Штефан Біда ни з Мілету, лиш з Микуличіна

Його дедя кутав вивці и продавав коні, тай чесом брав сина до міста, аби фіру сокотив. Але Штефандови нудилоси так сидіти на фірі й сидіти. А сидіти було мус, тай з totих нудив навідало го думане. И зробивси йик той мудрагель. Штефан Біда з Микуличіна, котрому, аби ни пизнати, поклали имне Талес з Мілету, ни вженивси. Коли йиму мама докучела: „чо їс си ни жениш“, то ї говорив: „шє ни чес“. А йик шє колис нагадала, то казав ї: „вже ни чес“. Так, то ни було чесу на дурниці. Йик го хтос питавси, чо ни маєт дітій, то казав: „бо я люб’ю діти“. Але були й такі, шо си з него підсміхали. Йкос вночі війшов вин на ґрунь, аби си надивити на звізди тай бехнувси д’земни. Увиділа то Катеринка з Полумистого тай рознесла по цілому селі: „Гей, икий ми з него мудрагель, ни видит того, шо пид ногами, а хотів би знати, шо на небі“. Баби на селі ни шенують нижонатих. Хіба ксьондза.

Сегоднє навіть малі діти учються в школах „тиуреми Талеса“, казати би Штефана Біди з Микуличіна. А було з тов

„тиуромов“ так. Йик будували дзвиницу церкви у місті, то кінчиласи їм мірка, и ни знали, ци тра вже кінчєти дзвиницу, ци ше ні. И йикби ни Штефанко, була би з того друга вежя Вавилонска. Бо майстри були робитні, ни такі, йик тепер. Лиш Штефан вишпекулював, шо аби помірети висоту будови, маєш помірети її тінь вид сонця тогди, коли тінь хлопа така задовга, йик сам хлоп. Помірели. А тогди Штефан каже: „браччики, доста“. Но и так та вежя стоїт по сегоднє. Штефан таки мав голову на плечах. Раз узимі, йик було темно и души умерлих пидходили пид викно, Штефанко сказав: „Смертьничім си ни різни ти вид житя“. Хтос му каже: „То чьо їс ни вмираєш?“ Вин на то: „Ну та того. Коби си різнила, то бих мо' и вмер, а йик так, то нашо буду вмирати“. Такий то був Штефан Біда з Микуличіна, шо з нуди вібаг думане.

*Шо вам повім, то вам повім,
але повім вам, що Гіппократес
по правді називавси*

Василько Галиця з Білих Ослав

А то був дохтор, що знати хороби лічити. Перший дохтор на Гуцулії. А було так. Люде си лічили, йик могли. Вірили, що слабість приходить вид злих духів. Может тако прийти, ѿкто хто нашле вроки. Йкас відьма зиркне на тє лихим оком, и вже чюєш: в голові си мутит и кєгнет на ригане. Тогда тра три рази глипнути на земню и небо, на земню и небо, на земню и небо, тай вроки зчезнут. Газди з Бистреця до сего дня в'ежут коням черлені китици, аби злі вроки прікешати тай аби коней ни имивси храпак. Допіру Василько Галиця перший взєв хоробу на розум. Зи слабостев можна сказать є так, ѿкто би хто фалчував у музици. Ти кєгнеш приму, а другий секунду. Кєгне зле. Ціле гране на ніц. Так само з басами. Прим – най буде – добрий, секунд добрий, а басист рипит. Гет зле. Хороба – то розстроєна натура. Таке скреготане, аж муряшки по шкірі йдуть. А дохтор, що лічит, то настроювач натури. Озмет колик вид струни, ту попустит, там пидкєгне, постукав, послухав и... вже йграє! Так само зробит з чоловіком. Артиста! Тилько що вид людий.

Рид Галиців був двоєкий. Одно гіле роду воювало. Йик си война точіла, то Галиці вже на ній були. Галиці кожду битву мали вийграну, лиш витак цісарі войну пройгравали. А друге гіле роду – то були музики. Ці, ѿкто не йграли,

то строїли, а йик мали вже настроєне, но то йграли. Малий Василько Галиця випутавси з тої суперечності. Єк одні си б'ють, а другі йграют, то дітваку ніц си ни лишеєт, йик лиш лічити. Айбо лічив так, йикби слабого до гуцульської музики мав привчіти. Аби и в нім всьо грало.

Йой, Госпидку любий, вин и зуби кєгав, йик тра було. Навіть из зничюленем. Мав такий маленькій стів из дирков, а попид ним, пид дирков шило було, а пид шпіцом шила – лабка. Єк хtos сідав на столику, то Галиця кліщі прикладав д'зубови, тако вмах притискав ногов лабку, шило штрикало вишше літки, и йик те ни дзюгне, то гет забув'їс про зuba и... фурт, вже по нім. Икос раз вирвав Галиця бортавого зuba бабі з Дилетина, то вна повіла: „Знала'm, шо мают корінє, але шоби таке доуге?“ Василько Галиця з Білих Ослав вигадав присегу, шо ї називають „клєтьбов Гіппократеса“. Але йик уна может так си називати, йик гет ніекого Гіппократеса ни було, але був у Білих Ославах Василько Галиця, шо витак перебравси до Ворохти. Там, йик зривавси полонинский вітер, тай людий бралоси йкес таке розстроєне, шо ніц, лиш си вішєли, то вин їх виджив'єв, добрим вітром надував тай так вертав їм духа. Та бо ни всім вертав, а лиш тотим, шо ще ни вистили. Гейга, тотому шо вистив, навіть музика ни поможет.

*Ци виділисте царинки на Довгім Груни, через икий
колис вела одинока дорога з Галичини до Ясінє?*

*Є на нім роздорожишає Білі Хрести,
відків добре видко Говерлю, Петрос и Близницу.*

*Нидалечько, у Верб'єжівській перії,
жив перед віками мудрагель,
шо називавси по-грецки Анаксімандросом,
а так направду був то ніхто інчий, лиш сам*

Йвась Пластунек из Ясінє

Той допіру мудрував! Люде гонилиси за бацулями, га-
рували коло сіна, крутилиси коло маржинки, а вин – му-
дрував. Виходив досьвіта за гражду, дививси, йик негура
д’небу з земні йде, вітер вид Близници д’Чорногорі кєг-
не, и дивувавси съвіту. Хто си дивує, той си видивує. Йвась
Пластунек з Ясінє сам себе питавси: шо було на почетку?
И найшов! На почетку була пустка. Йикбес сидів на Довгім
Груни, то бес так само говорив.

Ни знаю, ци знаєте, шо то є „пустка“? Пустка – то йикби
напівнічю. То си кєгне и кєгне, и ни кінчейтси. Єк ті царин-
ки помежи Лазішшінов и Кvasами. Пробуй хапнути косу
тай косити. Йдеш ручка за ручков, а ни менчейтси. Борше
вмреш, йик докосиш до послідку. Пустка – то йикби тоти
цекоти на Ребрах у Чорногорі. Ребро при ребрі, з одного
боку такі білєві, з інчого – чирнєві, а всі йкіс такі нивидє-
чі й глухі. Кау вам – пустка, напівнічю. Пустка – то йик че-
сом и старий для баби. Наколи старий бабі допече, то баба

д'нему: „ти – напівнічо!“ Ци з такого может війти шош добре? Может си шош уродити? То доперва питане!

Але Йавась Пластунек з Ясінє відав, що з пустки родити сама нисправедливість. Бо най будет, вродити камінь. И уже той камінь пропихайтси тай розпихає, ліктями моцуєт, щоби інчі камені вид себе видопхати и лиш самому бути на цім съвіті. Або, ади, йик си вродит трава. Вже та одна трава інчю траву вид себе видпихає, щоби роси їй, прецінь, ни випила. Най си вродит гудзуля, на тот приклад – павук. Вже тот павук сіть накегає, щоби муха до сіті трафила. Най си вродит єгне. Вже на то єгне пантруєт вовк. Розбійницке право рєдит съвітом. Єгне їст траву, вовка жерут блохи, а над усим висит пустка. Съвіт стоїт на розбійницкім праві.

Памнеть про думки Йавася Пластунека з Ясінє є водно жива. Нарид забуває, хто вповів, але знають, що вповів. А май бирше сидит їм у голові та пустка, тото напівнічо, ніц, нічо. Михасеви Янощку, котрий жив сто двайціть и шискь років, а дєдьо йикого видів Довбушя, показалось того в флешці. Повім бирше: вно війшло з флешки. Газди при горівці байкували, що би то мало бути, то „нічо“. Михась їм повів: „то є півлітра на двох“.

Думки мудрих людий жиют вічно.

Ци булисте на Веснарьці?

Єк ни булисте, то йдіт.

*На Веснарьці перед роками
ватагував мудрагель, икий
знавси з Йвасьом Пластунеком,
ясінським Анаксімандросом,
і навіть казав до него „вуйку“,
а називавси ни Анаксіменес,
єк то пишут, але попросту*

Лесьо Лінивчюк из Веснарьки

Уни оба си здибали, йик верталиси з міста з єрмарку. А до Ясінє тогди ходилоси коло води. То вни сідали собі над водов, а йик їм хотілоси їсти, то ловили рибу, пекли її на вогни и фурт самі себе питали: „Шо то було на почётку?“ Єк Йвась Пластунек повів, що „пустка“, то Лесьо му перевів: „Ніколи на съвіточку, вуйку, ни є то пустка, бо з пустки может взетиси лиш само нічью“. Тогди Анаксімандрос, таки Йвась Пластунек, на то: „Ну то шо?“

Лесьо, гейби Анаксіменес, виснував так: „На почётку був дух. З духу беретси в-дих, ви-дих, вид-дих. Йик дих си збере вкупу, то родитси душя. Душя держйт чъловіка вкупі. Бо йикби ни держела, то бесте си розлетіли на амен“.

Дих усеко дує. Єк вийдеш на верх Веснарьки, то го добре чюєш. Чюєш, йик тепла днина любесенько обчіпаєт съвіт. А йик узлоститси, то Сусе Христе тай Божя Мати! Пере зимиов, січе дожем, ломит дерева, хати переносит з місця на

місце. Божа сила. Єк дих розрідитси, то з того повстает огень. Видите го? Йкий є рідкий, вин робитси горєчий и пи-доймаєтси просто у небо. И з того повстают звізди. А йик загуснет, то стаєтси вітром, а йик ше май бирше загуснет, то робитси хмара, а з хмари летит вода – бо вода то такіж повітрений дух, лиш шо мокрий. Мокрий дух прочураєт в земню и родит камінє. А витак то вже єв'єтси ціла решта.

Всьо гуснет и рідєт, изнов затугает тай си зріджує. Ска-зав бес, шо пульсует. Єк та кров. Ту є почеток.

Йвась Пластунек ни дав си переконати. Був старший і ни пасувало вступитиси менчemu. И так си розходили: оден зи своїм повітреним дихом, а інчий зи свойов пустков. Але по Лесеви Лінівчюкови, верховинскім Анаксіменесі, таки шош си лишило. Бо вин д'тому всему був музиков. Шо роб'єт музіки? Музики редют вітром. Хапают повітрений дух в смичьки тай перекладают го на струни. А йграют так. Прим граєт нуту: „Віє вітер, віє буйний, тай из Чорногори...“, а секунд йиму вторує: „А-ни-пустка, а-ни-пустка, а-ни-пустка...“ И в тотій музиці чути, йик над потоком Лазішшіна, нидалеко видтів, де вин вчюраєт в Тису, в погідну літну днину нипают по єрмарку Лесьо-Анаксіменес из Йвасьом-Анаксімандросом.

*Той, кого кликали Гераклітосом з Ефесосу,
направду називавси*

Онуфрій Манчук з Пидкринти в Жєб'ю-Ільцях

Був то чоловік фудульний тай носивси високо. Мусів би го довго питатиси, аби вин видозвавси. Питаєши, чьо вин сидит мовчъки, то видказував: „Шобесте ви говорити могли“. Цілий тобі Онуфрійко.

Дедя го був ватагом на полонині Гаджіна. Коли Онуфрійко був малий, то казав му дедя ватру в колибі сокотити. Й у вогни показаласи Онуфрійкови правда. Бо вогень є такий: вержеш патик д'ватрі, а вна го обмацує, йик ика любаска, а патик ціліський гнетси и чєрвонієтси. Коли вже го на всі боки обмацає, то з патика лишеїтси сама спуза, а решта д'горі в небо йде. Онуфрійко задив'євси у вогень и у сьвіт. Вичюв, шо в тім є мудра гадка. Вичюв, але багато ни говорив: „всьо вид вогня и кризь вогень“. Так повів.

Ни раз чути вогень в собі – в нутрі. Чюєш, йик палитси. Чюєш го в ревности. В жєлю. Чюєш в туску. И в любови такіж. И тоді жиєш, йикби собі самому навкірки. Огень роздираєт тє на дві половини. Одну кортит прилизити-си д'ватрі, а друга вид ватри тікає. Так йик бес був мотилем и вовком нараз. Мотиле д'огнєви кєгне. Вовк вид огню тікає. А чесом такий їс, йикби був димом и спузов. Одно тє д'горі кєгне, а друге вдолину. Війдеш на верх, хотів бес

штрикнути в бердо. Стойш удолині, хотів бес війти на верх. Все йкийс такий сам ни свій. Пломінє си з тебе видобуває.

Чоловік жиє самому собі навкірki.

Отєк греки то називали „дієлектиков“. Такіж красно. „Дієлектику“ мож видіти голим воком, коли Йвась, Лесь тай Гарасим трохє си пидпили. Коли Йвась трохє си віп’єт, то горівка тручеет го вдолину. Коли Лесь си віп’єт, то горівка кєгне го вбік. А Гарасима, прото, горівка цурікаєт назад. Єк здиб’ютси всі п’єні, то имутси оден за одного и держєтси купи. Так си йдуть. И коли кождий осібно ни годен на ногах си вдержєти, то вкупі си держєт. Йдуть співаючі – самим собі навкірki. И то си називаєт „єдністю в суперечьності“. Онуфрій Манчук з Пидкринти такіж то виснував йико той Геракліtos.

Подібно з хлопом тай бабов. Ту допіру суперечьність! Огень ділит, огень єднає. Суперечьність и єднане, єднане и суперечьність. Ціле жите. Вже си ни випрежеш, хіба йик ноги прокегнеш.

Онуфрій з Пидкринти – йик той Геракліtos з Ефесосу – напусто ни обзвивавси. А йик вже мав шо повісти, то зачінав так: „Ни буду вам багато говорити, бо й нима ід’ кому“. Витак виводив нáкоротко тай ни довго: „Абесте знали, шо всьо тече. Ни зайдеш два рази у ту саму воду“. Хто то відає, шо на гадци маєт старий чоловік, коли йик дитина задивитси у ватру?

*Післідь ретенних баданъ
верховинских учёных виїв'єтси,
шо Діогенес з Сінопеусу то направду є*

Митро Кулешя з Квасів

Говорили про него: „Дурний, але свий розум має“. То був такий, шо йому ни ходило ни про що. Йик попоїст, то попоїст, а ни попоїст, то годно бути й так, віп’єт, то віп’єт, а ни віп’єт, то йой – най буде. Може, чюлисте про него, бо то вин сидів у бочці. А було то в місті. Бочька була нимала, вид вина, май усхиаси. Містени радо го мали, бо вин все їм файнно радив. Але й допечі годен був. Раз го шош взлостили, взев вин у руки ліхтарь, йшов по місту и кого здибав, то съвітив му в твар. „Шо робиш?“. А вин: „Шукаю Людину“. Ни було Людини. Тогда казав: „Йикбих мав такий писок, йикти, то бих го в гачах носив“.

Кулешов Митро став за то, шо йкос раз прийшов д’нему пан из замку в Коломиї. А був то фист панцкий пан. Йик увидів такого бідака, то хотів го чімос обдарувати, але ни гей знов, шо Митрови тра. Радивси шо радивси, тай делінь питайтси в Митра: „Шо бес хтів?“ А вин: „Єдно, абесте, пане, мині Сонечко ни затулєли“. Але пан си ни утихомирив. Пислав д’нему дворака. А дворак видит, шо Митрик варит на ватрі кулешу, таку пісну, тай йиму каже: „Йикби ти, Дми’, умів крішечку карк зиблати, то на замку в Коломиї миг бес ни такий харчъ мати“. А Митрик му на то: „Йикби ти умів’їс таку кулешку варити, то бес ни мусів перед панами карк бгати“.

Кулешя Митрик з Квасів – наш гуцульський Діогенес – був чоловіком свободним. Ни дав душі свої прив'язати д'земним гараздам. Йик май менче мати, а йик май бирше бути. Бо то, шо маєш, и тебе має. Маєш ґрунта, то вже прив'язаний д'ґрунтам. Маєш ліс, то прив'язаний д'лісови. Маєш бабу, то прив'язаний д'запасці. А йик так те тово всьо пов'єже, то и ни покмітиш, шо вже їс себе ни маєш. А тоди такий стаєш йик та тінь. Все ни свій. Все чюжий.

А на Господа Бога вини ни змітуй. Раз Митрика змилило. Вивчєрі намовили го, шоби сів до корита, а вни го спустє Тисов в долини, то доплиє до Хуста, кажут, там є ше май ліпші бочьки. И Митрик злакомивси. Раз в житю. Тай шо, йик корито перевернулося, і мало бракувало, аби Митрик ни втопивси. Нарікав витак на Господа Бога, шо го з опіки свої опустив. А вивчєрі му на то повіли: „Ти на Госпидка Бога ни нарікай, бо Бог Сітенський ни винен, лиш ти сам винен, бо їс лихо сів“.

Так то буває: зле їс сєдеш, а витак рейвахуєш, шо Господь Бог винен.

Митрик Кулешя з Квасів спочів у Рахові, и там го поховали. Сегонне вже мало хто кемує, де його могила. Однако перепис на добру кулешю по Митрику лишивси. А шо кождий гуцул знаєт кулешю зрихтувати, то ни перед ким вже ни мусит карк бгати. Йо.

З Пітагорасом то було так.

*Єк люде зачєли си перечіти, шо би мало бути
на почетку, то Йосьо Оренштайн з міста виснував,
шо „на почетку була ціна“. А чьо вин так виснував?*

*Тимунь, що був вин йикби перший банкір на
Гуцульшіні. Зичів гроші на процент – і з того жив.
А Йосьо Оренштайн оженивси з Рузьов Бідинсков,
лиш вна ни була з Коломії, а з Кутів. И гет ни була
біднов, бо була кревнов з Пшибиловскими, котрі мали
фист елеганці склепи. И вна му притакує:
„Ая, добре, Йосю, говориш, на почетку мусит бути ціна.
Айбо на кінці такіж. На том приклад – ціна комашні“.*

*Но и так зачелоси розносити по съвіту, що йик
говоримо про почеток, то на почетку була ціна.
Дійшло то до вуха Луки Гарматія з Розтік, котрий був
фист мудрагель. Айбо вин, хоть називали го „Гарматій
з Розтік“, то ни сидів у Розтоках, лишень в Головах.*

*Його хатчіна там дотеперечькі стоїт. А був то
чоловік поставний. А йик то вчюв, то аж підштрик д'горі.
А сталося то над Черемошем, єк вин рибу ловив, нидалеко
Дідушкової Річкы. Тра би було сегодне в тім місци йикий
памнетник поставити. Вже йик впав на земню,
то повів розважно: „айбо ни ціна, а цифра!“
И так ївивиси Пітагорас, а направду то*

Лука Гарматій з Розтік

*Заснував вин школу, першу школу на съвіті, то значіт –
на Гуцульшіні. Школа постала в Головах, де потік Магівский*

вчюраєт в Білу Річку. Гій, брате! Але добутиси до тої школи було гей нилегко. А видержети – ше кешше! Перший рік обов'їзком було – слуханє і гуцульский данець. Чього слуханє? Чього данець?

Того слуханє, аби ніхто пусте ни питав. Люде питаютси, але пусте. Маш трафунок – йдеш дорогов, а люде питаютси: „Шо, йдете, йо?“ Ну то шо си питаїш, йик видиш? Лука Гарматій сів собі раз над водов з вудков. Їкийс забігачький видит и питаетси: „Дес идете, йо?“ А вин на то: „А може, ше си запитаєш, нашо?“ Так шо у тій школі в Головах учінь мав право си запитати аж по році науки. Йик добре си запитав, то го лишєли, а йик лихо, то йшов на штири вітри и п'єтий шум.

А гуцульский данець був важний тимунь, шо го данцуют по два, по штири, а навіть по шишнацікь. А то такий є файний данець, шо нима му ціни. А цифра – є. Цифра за цифров. И то си називаєт „цифрованє“. Данець на цифрованю стоїт. А Лука Гарматій виснував, шо ни тилько данець, але й усий сьвіт то таки є нічо инче, йик одно велике цифрованє.

